

гарчу и најзад у Доњем Загарчу групу од шест бораца.²⁵ Према томе, укупно је стријелјано 12 партизана.²⁶

Тако се неуспјешно завршила партизанска акција која је имала претензије да уништи једно од јачих четничких упоришта у срезу даниловградском.

Ђуро Вујовић

ЈЕДАН ПОМОРСКО-ТРГОВАЧКИ СПОР ВОЂЕН ПРЕД КОТОРСКИМ СУДОМ 1527. ГОДИНЕ

Дана 12. марта 1527. у Котору је био склопљен уговор о закупу брода између власника и капетана Трипа Бакоје и удружених трговаца: Трипа Пелегринина пок. Фрања, Бернарда Николе Драга, Марјана Луке Пелегринина, Марјана Лардића и Јеролима Рицо. Према овом уговору власник и заповједник брода се обавезује да ће реченим трговцима ставити на располагање исправан брод, носивости 1100 стара, добро опремљен свим потроштинама и са девет морнара, укључујући у овај број и себе и своју личну послуту, те да ће се са њиме, првим повољним вјетром, упутити према драчкој обали и да ће се тамо задржати три дана ако буде могао да ту прибави и укрца пшеницу. Уколико му то буде пошло за руком, у Драчу, трговци ће му за превоз до Котора за сваких 100 венецијанских стара пшенице платити шест дуката. А ако у Драчу не успије доћи до овог терета, власник и заповједник брода се обавезује одагле кренути према Крфу и уз пут одабрати луку у којој ће наћи и укрцати терет. Уколико би то било у заливу Нарте,¹ трговци се обавезују платити за превоз 100 стара 9 дуката. Даље се власник брода обавезује да ће купити пшеницу или друге житарице под оним условима под којима купују и остали бродови који се тамо затекну, као и да ће при тој куповини стално водити рачуна о што већој користи трговаца. Ако случајно буде у ово вријеме постојала забрана извожења житарица из крајева у које намјерава путовати, те према томе не буде успио прибавити ни пшенице ни других житарица, трговци се обавезују да ће му исплатити 35 дуката, а »mancandoge (!) de dapani, habbiano (i mercanti) pagar vodo per pieno«. Уговором је било

²⁵ У Велестову четници су стријелјали: Бабића и једнога од двојице браће Ђуришића, у Горњем Загарачу: Обрена Ровића, Бранка Поповића, Грујицу Рогановића и другог Ђуришића, а у Доњем Загарчу: Вукашину Абрамовића, Љубицу Вуковић, Радомира Вукашковића, Филипа С. Прљу, Вељовића и друга из Пиве или Дробњака, чији идентитет није утврђен.

²⁶ Међу партизанима који нијесу стријелјани налазио се и командир чете Благо Марковић. Њему су, према његовој изјави, помогли неки његови предратни познаници међу четницима, али вјероватно да му је највише ишло наруку то што није био члан Партије.

¹ А вјероватно и на осталој релацији до Крфа.

предвиђено и то да »per sua subvention el patron cum sui marinari habbiano ducati 3 per ogni centener; intendendo la dicta subvention per imprestido salvo in terra«. ²

Горњи уговор је, на захтјев обију странака, написао Ангун Рицо, а својеручно су га потписали наведени трговци и власник брода. Уз потпис је сваки од трговаца посебно истакао своју обавезу на исплату трошкова који ће произићи из наслова набавке и превоза 200 стара житарница, што укупно износи 1000 стара. Иако у уговору то није наглашено, јасно је да је власник и заповједник преосталих сто стара носивости брода резервисао за своје посебне трговачке послове, не придружујући се осталој петорици удружених трговаца.

На уговорено путовање кренуо је и један од удружених трговаца, Јеролим Рицо, и то као повјереник остале четворице. Иако је он требало да представља гаранцију што бољег и правилнијег обављања заједничког трговачког посла, у ствари ће његово пословање представљати главни мовенс спора који су остали удружени трговци повели против њега и власника брода.

Вођење спора почело је 13. новембра 1527. пред которским судом, који су иначе сачињавали которски ректор и тројица которских судија, бираних на годину дана искључиво из редова которских племића. Иако је то био врло риједак случај, из учешћа у вођењу овог спора изузео се которски ректор, и то, како у образложењу стоји, због »convenientibus respectibus in causa ista iudicare nolens«, ³ одредивши као свог замјеника млетачког коморника у Котору. Од тројице судија, и то »iustis causis«, изузела су се двојица; један од ових је био нама већ познати Трипо Пелегрин, лично заинтересован овим спором. Намјесто двојице изузетих редовних судија била су изабрана два ванредна, а од редовних судија остао је једино Никола Бизанти. Мотивације изузимања »convenientibus respectibus« и »iustis causis« указују да је и изузимање ректора и другог судије, који није, као Пелегрин, био директно заинтересован спором, било проузроковано неким другим заједничким трговачким интересима са неким од лица из овог процеса, јер да је изузимање услиједило, а то је било обавезно, због родбинских веза, то би било и истакнуто са »propter propinquitatem« или »propter parentelam«. Поред многих других, и овај докуменат, дедуктивним путем, говори о честом и многоструком трговачком удруживању у Котору оног времена, када се готово свако бавио поморском трговином, укључивши и главног представника млетачке власти. Наравно, ово посљедње не закључујемо само из горње чињенице његовог изузимања, већ и из других докумената међу којима има и таквих који говоре о веома живој

² Државни архив у Котору (ДАК) — Судско-нотарски списи (СН), књ. 38, стр. 880—882.

³ У тексту стоји *nolentis*, јер то захтјева одговарајући контекст: ми смо, цитирајући, извршили ову измјену ради консонанце са главним номинативним елементом наше горње реченице.

поморскопрговачкој активности млетачких ректора у Котору.⁴

Истом тужбом су четворица удружених трговаца устали и против свог ортака Рица и власника брода Бакоја. Од првог они су захтијевали да и он учествује петим дијелом у издацима извршеним »occasione expensarum, gravedinum et manzarcarum (!) despensatarum et solutarum Turcis occasione frumentorum oneratarum super dictam cara vellam«.⁵ О овим трошковима из наслота дажбина и мита исплаћених Турцима ортак и повјереник Рицо је био поднио рачун из којег је резултирало да је, скупа са заповједником брода, био дао „војводи“ мјеста у коме ће набавити терет, а које мјесто није нигдје назначено, већ је једноставно каже »scala« или »scaloxia«, 40 дуката да би им дозволио набавку житарица, а затим да је исплатио царинику 64 дуката кад је овај дошао на брод и видио количину житарица која је била укрцана. Он је свој захтев образложио тиме да „војвода“ није овлашћен да издаје одговарајуће дозволе нити да наплаћује дажбине. На суду је Рицо тврдио да, пошто је била на снази забрана извоза житарица, други, који су нудили и веће суме туроким властима, нијесу могли постићи тражену дозволу извоза, тако да је три дијела бродова који су се налазили у луци испловило без икаквог терета. Тврдећи да је он са власником брода заиста платио петнаест посто, захтијева да се то вјерује њему и власнику брода с обзиром на то да су они били повјереници речених трговаца (... et essendo noi commessi, juxta regulam »commissio creditur«, dummodo sibi in contrarium non probetur.)⁶

С обзиром на високе дажбине и »manzarie turchesche« за дозволу крцања житарица у вријеме кад »se trova la extremità di non poter trazer biave, como è stato questo anno per tutta la Turchia«. трговац Рицо је био одустао да на свом закупуљеном дијелу брода укрца пшеницу, већ је умјесто ње набавио и укрцао лана, заузевши њиме само 50 стара носивости брода. Он је то урадио да избјегне учествовање у трошковима око дозволе и дажбина за житарице, пристајући, иначе, да плати закупнину брода за одговарајући свој дио од 200 стара, иако само дјелимично коришћен. Његови трговачки другови, међутим, тражили су од њега да, с обзиром на постојећи уговор, и он учествује петим дијелом у плаћању поменутих трошкова. Сем тога, они у тужби тврде: »Similiter non ne ha dato lo cressimento de cinque per cento, como hanno facto li altri navilii che hanno cargato su quella medesima scaloxia, et in quel tempo, si come bisognando et la parte negando, se offerimo justificar, anzi ne ha dato de calo quattro per cento contra el dover et fraterna carità«.⁷

⁴ ДАК — СН, књ. 11, стр. 569—572.

⁵ ДАК — СН, књ. 38., стр. 879.

⁶ Исто, стр. 888.

⁷ Исто, стр. 884.

У својој дугој одбрани Рицо признаје да није хтио набавити житарице с обзиром на претјеране трошкове, али, истичући начело »qui habet comodum debet pati etiam incomodum«, ипак додаје: »Se loro pagano garbugli per la biave guadagnano grosissimamente de biave, et se io pagassi garbugli per la biave, et loro tirasse la utilità, como poria star questo iudicio negotiorum«. Он истиче и околности приликом крцања, то јест приликом мјерења житарица, и на приговор својих трговачких другова да је у односу на мјеру морао поступити као и остали који су у одговарајућем мјесту и времену крцали житарице, одговара: »Sum ben contento che li responda como ha facto li altri, dummodo li altri hanno comprato per le ville et mesurato in le ville, como ho facto mi et misura mia et in tempo mio, perché li casi se aliega de similibus ad similia, perché quando se misura sul navilio se ha grandissimo avvantazo perché mesuremo in casa nostra, como a nui piazze, et quando mesuremo alla villa femo como lor voleno, maxime in tempo delle extreme necessità come è stato adesso«. Затим се позива на једног которског племића, Ивана Бућу, који је био укрцан као морнар на исти брод, као на свједока присутног при мјерењу: »Nui siamo stati suxo alla predicta scala, cum nui è stato uno zentilhomo, a sua richiesta per imaniner, che è ser Zuanne Buchia, il qual insieme se ha trovato al comprar et cargar, ancora, lui ha portato pocho de fromento; lui scia meglio che nui come li responde, et tanto piu che è (!) portato il sazo de li alli predetti mercadanti«. ⁸

Тежиште спора које је падало на власника и заповједника каравеле било је монетарног карактера. Наиме, он је од удружених трговаца био добио »per subvention« по три дуката за сваки »centener«, а по повратку са путовања »se fa lecito de non volerne far boni li danari che li habbiamo dato per imprestito ut supra per sua subvention cum quella medesima moneta che da nui (mercanti) li è stà servita, over per la sua valuta, cosa veramente aliena dalla equità et dovere«.

Пресуда по овом спору донесена је већ 15. новембра. У њој, то јест у њеном образложењу, понављају се сви већ познати нам елементи из процесног материјала, па ћемо зато донијети само њен диспозитив: »... Terminantes et pronuntiantes sententiarunt et condemnarunt dictum ser Hieronymum Rizium fore et esse obligatum ad contribuendum quintam partem expensarum et gravedinum ut supra decursarum pro suma tantummodo ducatorum septuaginta et ab inde supra ipsum Hieronimum absolverunt. Et insuper condemnarunt ipsum Petrum patronum ad faciendum bonos aspros habebitis in subventione eo pretio quo tunc temporis subventionis date valebant in civitate Cathari. Et quod dictus patronus et ser Hieronimus teneantur respondere circa crescimentum frumenti in sua caravella onerati sicut responderunt alii patroni et supracarici qui onerarunt uno eodem tempore et loco et emerunt frumenta in villis et domibus

⁸ Исто, стр. 890 и 891.

et ibi mensurarunt cum mensura sicut Petrus et Hieronimus emerunt, et aliter non. . . «.⁹

Ова пресуда је само дјелимично удовољила тражења удружених трговаца, па због тога они устају другом тужбом којом траже да се досуди да им Рицо исплати 14 дуката, за који износ је био плаћен празан бродски простор као пун, тврдећи да му је ова сума била дата уз остали новац ради инвентирања у житарице, као и то да су ових 14 дуката ишли на заједнички ризик удружених трговаца, »qui consequentes debent esse«.¹⁰ Он је, међутим, ових 14 дуката »expendit pro suis occurrentiis et gravedinibus solitis fieri ad scaloxiam ubi emit pro eius patrone frumentum et linum«.¹¹ Сем тога су тражили да буде пресуђен и на исплату још 13 дуката »pro eorum utilitate«, као и то да за овај износ од 13 дуката буде пресуђен и на плаћање одговарајућих судских трошкова.

На овом засједању од 20. новембра 1527. которски суд је додио одлуку којом ослобађа Рица од плаћања свих потраживања наведених у посљедњој тужби удружених трговаца, оставши три ранијој пресуди, која је обавезивала Рица само на плаћање петог дијела трошкова наведених у пресуди.¹²

Удружени трговци нијесу се задовољили овом пресудом и они су пред судом званично изјавили да улажу призив код вишег суда у Верони (ad sacrum Collegium veronense).¹³ Ми смо трагали у Которском архиву да пронађемо одлуку апелационог суда, али у томе нијесмо успјели, иако су многе такве одлуке сачуване захваљујући њиховој регистрацији, и то у цијелости, у судско-нотарским которским књигама.

Славко Мијушковић

ТУРСКИ НАПАД НА КОТОР 1657. ГОДИНЕ

Најзначајнији догађај у Боки Которској у вријеме кандијског рата (1645 — 1669) јесте турски напад на Котор 1657. године. Напад на Котор био је преломни догађај у млетачко-турском ратовању на Црногорском приморју у доба кандијског рата. Пошто је овај турски напад на Котор само дјелимично додирнут у неким радовима у нашој историографији, то сматрам да је због његовог значаја, не само за Котор него и шире, потребно детаљније описати овај догађај.

Котор, најудаљенији млетачки град на источној обали Јадрана, дубоко увучен у Бокоторски залив, са ових страна опкољен турском територијом, имао је велики стратешки и политички значај за Венецију. У ово доба Котор је био кључ Боке, иако су

⁹ Исто, стр. 897.

¹⁰ Исто, стр. 898.

¹¹ Исто.

¹² Исто.

¹³ ДАК — СН, књ. 38, стр. 899.